

Harry Pearson

**Stoempers
van de
kasseien**

**Een kleurrijke geschiedenis
van de wielerklassiekers**

Karakter Uitgevers B.V.

Voor Steve, Jimmy en Albert: koningen van de berm

Karakter Uitgevers B.V.

Inhoud

Proloog: Robuuste schoorstenen en ijzeren kerels 9

1. De laatste 200 kilometer 33
2. Een hart als een motortje 53
3. Ezels en kannibalen 82
4. Een woensdag in de hel 15
5. Sokken stoppen en het hoofd koel houden 125
6. Familiezaken 146
7. Hier met dat geld 176
8. De bulldog en de Rode Garde 201
9. De duivel en meester Maertens 223
10. Do you ken Tom Boonen? 246
11. Dikbillen en Barbra Streisand 2775
12. Bescheiden blijven 293

Dankwoord 311

Register 311

Fotoverantwoording 320

Proloog

ROBUUSTE SCHOORSTENEN EN IJZEREN KERELS

‘Mijn land ruikt naar een pas geopende fles bier,’ heeft de grote, in Luik geboren Georges Simenon gezegd. Als de karakteristieke geur van België die van lekker bier is, dan is zijn karakteristieke geluid het zoeven van fietsbandjes over natte wegen, het fluiten van de wind tussen spaken door, het dokkeren van stalen frames over kasseien.

Zoals iedere wielersportliefhebber weet – en een Belg natuurlijk al helemaal – is wielrennen waanzinnig populair in België en dat vooral in het Nederlandstalige gedeelte. Helemaal los van leeftijd en sekse is het deel van de nationale identiteit. Misschien heeft het voetbal meer fans, maar in het collectieve bewustzijn van de Vlamingen draait alles om fietsen en de wielersport. In Vlaamse stadjes kun je dames van middelbare leeftijd met een paraplu van Lotto-Soudal boven hun hoofd zien lopen. Peuters dragen mutsjes die van hun liefde voor Tom Boonen getuigen en tienermeisjes decoreren hun van vlaggen gemaakte regencapes met foto’s van de legendarische Sven Nys, ‘de Kannibaal van Baal’. In vergelijking hiermee stellen een paar sjaaltjes van KAA Gent en een bumpersticker van Club Brugge niets voor.

Voor mij zijn Vlaanderen en wielrennen even onlosmakelijk met elkaar verbonden als Frankrijk met knoflook of Duitsland met *Bratwurst*. Zelfs die enkele Vlaming die beweert zich niet voor de sport te interesseren, dreunt met het gemak waarmee een pastoor de catechismus reciteert een hele rij namen op van wielershelden uit het verleden: Buysse, Maes, Van Steenberghe, Schotte, Van Looy, Van Springel, De Vlaeminck, Godefroot, Maertens, Van Impe, Museeuw. Wielrennen zit Vlamingen in het bloed en is deel van hun psyche. Als bij het weer kom je er niet onderuit.

Hoewel de Vlaamse provincies – Oost- en West-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant – samen niet meer dan zo'n 6,5 miljoen inwoners tellen, strijdt het hieruit afkomstige contingent renners al ruim een eeuw mee op het voorste plan van deze wereldwijd beoefende sport. De hoeveelheid klassiekers en grote rondes die Vlamingen hebben gewonnen, zou eerder passen bij een land tien, vijftien keer zo groot als Vlaanderen. Op hun palmares staan achttien grote rondes, 46 overwinningen in Parijs-Roubaix, elf zeges in Milaan-San Remo (het aantal Franse overwinningen bedraagt veertien en het aantal Spaanse vijf) en twintig wereldkampioenschappen op de weg (Italië komt hier niet verder dan negentien en Frankrijk blijft vooralsnog op acht steken). Weinig andere sporten worden dusdanig gedomineerd door een bepaald land, laat staan door een bepaalde regio.

Naar mijn idee is dit te danken aan het karakter van de gemiddelde Vlaming: een noorderling die volgens het cliché dol is op bier en friet en graag klaagt (protesteer zoveel als je wilt tegen deze uitspraak, maar ik kom uit Yorkshire en trek me daar dus weinig van aan). Vlamingen leven binnenshuis, verscholen achter vitrage, en koesteren een onbegrijpelijke hartstocht voor cactussen, witlof, zangvogels en duiven. Als echte noorderlingen hebben ze een lichte wrok tegenover zuiderlingen, wat mogelijk voortkomt uit een met de pap-

lepel ingegoten minderwaardigheidsgevoel waarvan ze het bestaan echter niet onder ogen willen zien. In zijn prachtige documentaire *Magnetic North* merkt de Engelse journalist en programmamaker Jonathan Meades op dat noorderlingen al in de baarmoeder leren dat het warme zuiden als superieur geldt. De mediterrane manier van leven, de kunst en architectuur uit dit gebied, het voedsel en de seks, kortom zo ongeveer alles in dat deel van Europa is oneindig veel beter en mooier dan waartoe wij als noorderlingen in staat zijn. En dus houden we van onze woonstreek met de verbeterheid waarmee een moeder een lelijk kind liefheeft. De onovertroffen Jacques Brel (uit het Brusselse Schaarbeek) zong in ‘La Bière’, zijn eerbetoon aan het noorden en de noorderling: ‘*C’est plein d’horizons / A vous rendre fous / Mais l’alcool est blond / Le diable est à nous / Les gens sans Espagne / Ont besoin des deux.*’ De Vlamingen hadden niet alleen horizons en blond bier nodig, maar ook wielrennen, maar wellicht kon Brel niets vinden wat daarop rijmde.

Elk volk laat via een specifieke sport blijken welke karaktertrekken het hoog in het vaandel heeft staan. Wielrennen draait om doorzettingsvermogen en afzien. Net als het boerenbedrijf – vele eeuwen het fundament van de Vlaamse economie – worden de wedstrijden volledig bepaald door het landschap en staan ze bloot aan de grillen van het weer. Het heeft geen zin om te klagen over de snijdende wind, de gutsende regen, de zuigende modder, de ijskoude lucht waardoor je gewrichten opzwellen, de kasseien die je heen en weer schudden totdat je een bloedneus krijgt: je stapt gewoon op de fiets. Volgens het cliché houden Vlamingen van stoer, onverzettelijk en vastberaden, van pit, ballen en flegma. De belangrijkste koersen – Omloop het Nieuwsblad, Dwars door Vlaanderen, E3, Gent-Wevelgem, Ronde van Vlaanderen, Scheldeprijs – vinden plaats tussen eind februari en begin april. Ze hadden ook aan het einde van de zomer

georganiseerd kunnen zijn, wanneer na afloop van de drie grote rondes het weer nog zacht is, de kasseien er droog en bijna welwillend bij liggen en de plassen geen gaten verhullen groot genoeg om als valkuil voor wilde zwijnen te dienen. Maar daar is toch geen lol aan?

De Vlamingen en het wielrennen zijn innig verknocht aan elkaar, maar als ieder legendarisch liefdespaar moesten ze elkaar eerst nog ontmoeten.

In 1882 werd in een West-Vlaams dorpje tussen Torhout en Lichtervelde Carolus Steyaert geboren, die later de naam Karel Van Wijnendaele zou aannemen. Zijn geboortedorp heette Bakvoorde, bijna alsof het per se wilde voldoen aan de vooroordelen die het Franstalige deel van de Belgische bevolking over Vlaanderen koesterde. Carolus, de vijfde nazaat in een gezin van uiteindelijk vijftien kinderen, zou zijn biologische vader nooit kennen want deze vlasarbeider overleed toen zijn zoon anderhalf was. Zijn moeder hertrouwde snel daarna met de plaatselijke boer Richard Defreyne en ging met haar vijf kinderen bij hem in Torhout wonen. Vlak daarbij stond het kasteel van Wijnendaele, waaraan Carolus zijn pseudoniem zou ontleen.

Vandaag de dag is Torhout zo'n typisch slaperig Vlaams stadje, het soort waar bejaarde vrouwen kussens op de vensterbank van een bovenraam neerleggen en vervolgens het hoofd naar buiten steken om het doen en laten van hun buren in de gaten te houden waarbij ze om de zoveel tijd nadenkend hun boezem fatsoeneren. Torhout mag zich beroemen op een eigen pittige mosterd – Vlamingen zijn dol op pittige mosterd – en als je vanaf het station naar het centrum loopt, kom je langs biljart- en poolzaal Smoking Cue; Café De Zwarte Leeuw, dat zich afficheert als de thuishaven van de supporters van de plaatselijke voetbalclub Torhout 1992 KM; en de Criterium Bar, waarvan de ramen versierd zijn met spotprenten van Peter Van Petegem, 'de Zwarte van Bra-

kel' die twee keer de Ronde van Vlaanderen heeft gewonnen.

De gedenkplaat ter ere van de band tussen Torhout en de bedenker van deze wedstrijd is bevestigd aan een nietszeggend appartementengebouw naast een drogisterij waarvan de etalage vol middelen tegen verstopping ligt.

In een café vlakbij bestel ik een cappuccino terwijl op de radio een Nederlandstalige versie van de country-and-westernhit 'Blanket on the Ground' te horen is. De barkeeper is begin twintig en draagt een zwart Motörhead-T-shirt. Ik laat hem weten dat ik als Brit geïnteresseerd ben in wielrennen. 'Nou,' zegt hij, 'hier in de buurt woont een winnaar van die krankzinnige koers die jullie hadden.' Hij blijkt te doelen op Eddy Vanhaerens, die in 1978 als enige niet-Brit in de geschiedenis de wedstrijd Londen-Holyhead op zijn naam schreef, met 427 kilometer de langste wielervedstrijd zonder derny's ooit gehouden. De barkeeper vertelt dat hij niet echt geïnteresseerd is in wielrennen, maar een oom van hem kan over niets anders praten. 'Ik heb het liever over muziek, over stevige rock, maar hier in Vlaanderen wordt Tom Boonen aanbeden alsof hij Dave Grohl, de zanger van de Foo Fighters, is of zoiets.' Boonen gold ten tijde van mijn bezoek inderdaad als een icoon van de Vlaamse cultuur en sport, een status die hij zeer waarschijnlijk nog altijd heeft. Zijn populariteit zou in mijn thuisland alleen geëvenaard kunnen worden door Olly Murs, vooropgesteld dat de zanger in de finale van het WK voetbal de winnende goal scoort en zijn treffer opdraagt aan Lady Di terwijl hij een kitten van de verdrinkingsdood redt. Ik vraag de barkeeper of hij Boonen in staat acht dat jaar opnieuw de Ronde van Vlaanderen te winnen, wat zijn vierde zege en daarmee een record zou zijn. Met mijn vraag herhaal ik slechts wat alle Vlamingen van elkaar willen weten. De barkeeper die zich naar eigen zeggen niet voor wielrennen interesseert, trekt zijn schouders op. 'Ik denk het niet,' zegt hij. 'Om de ronde te winnen, heb je een

soort...’ Drie, vier keer slaat hij met zijn rechtervuist in zijn linkerhandpalm. ‘Heb je een grote cilinder nodig. Daarvoor is hij inmiddels te oud. Parijs-Roubaix zou nog wel kunnen.’

Van Wijnendaele verliet zijn school in Torhout op veertienjarige leeftijd (relatief oud voor het Vlaanderen van toen waar jongens meestal al op hun twaalfde aan het werk gingen) en vond na korte tijd op de boerderij geholpen te hebben een baantje als boodschappenjongen bij een drogist. Vervolgens werd hij bezorger bij een bakker, afwasser, programmaverkoper en uiteindelijk klerk bij een advocaat. Zijn leven veranderde door een bezoek aan de wielersbaan van Oostende in 1897 want daar zag hij de Waalse wereldkampioen Robert Protin in actie waarna hij zelf ook wielrenner wilde worden. Hij kocht een fiets, nam als coureur de naam Marc Bolle aan en probeerde drie jaar vergeefs een koers te winnen. Maar als Marc Bolle geen wedstrijd kon winnen, dan kon hij er nog wel over schrijven. Hij verdiende inmiddels al wat bij door diverse Vlaamse kranten in de regio van artikelen te voorzien en begon vervolgens onder de naam Karel Van Wijnendaele voor dezelfde kranten verslag te doen van wielervedstrijden.

Indertijd stond wielrennen nog niet in hoog aanzien in Vlaanderen en bleef de populariteit ervan ver ten achter bij die van het voetbal. Dat veranderde allemaal door toedoen van de Ronde van Frankrijk, voor het eerst verreden in 1903 met onder de deelnemers twee Vlamingen: zowel Julien Lootens uit Wevelgem als Marcel Kerff uit de Voerstreek had de in totaal 2428 kilometer tellende ronde uitgereden. Een paar jaar was de Franstalige Aloïs Catteau, geboren in Tourcoing, de succesvolste Belgische coureur en pas in 1909 deden de Vlamingen voor het eerst echt van zich spreken. In dat jaar ging de Tour van start met een etappe van Parijs naar Roubaix over de kasseiwegen van Noord-Frankrijk. De Vlamingen in het peloton waren de hele dag in de aanval, ondanks of wellicht juist geïnspireerd door het ongelijkmatige wegdek, en

dit leverde hun in de persoon van Cyrille van Hauwuwaert de eerste Belgische etappezege in de Tour op. De uit het West-Vlaamse Moorslede afkomstige Van Hauwaert, wiens krulsnor en perfecte wenkbrauwbogen de suggestie wekten dat hij rondreed in lakschoenen met slobkousen, had toen al zeges in Bordeaux-Parijs, Milaan-San Remo en Parijs-Roubaix op zijn naam staan en zou in de Tour van 1910 als vierde eindigen. Daarmee kan hij misschien recht doen gelden op de eretitel van de eerste Vlaamse coureur van naam.

Maar pas toen in 1912 Odiel Defraeye ten tonele verscheen, sprong de vonk tussen het Vlaamse volk en het wielrennen echt over. Defraeye kwam uit het aan de rand van Roeselare gelegen Rumbeke en werkte als fietsbezorger voor een borstelfabriek waarbij hij soms 200 kilometer per dag aflegde. Als amateur reeg hij de overwinningen aaneen op een wijze die later in de eeuw als merckxiaans betiteld zou zijn. Nadat hij zijn dienstplicht had vervuld trok Defraeye naar het zuiden en ging hij rijden voor de prestigieuze Franse wielerploeg Alcyon, waarvan de truien even blauw waren als de ijsvogels waarnaar de naam van dit fietsenmerk verwees. Defraeye had het moeilijk in het begin. Zoals zoveel Vlamingen sprak hij nauwelijks Frans en Alcyon beschouwde België niet als een belangrijke afzetmarkt, reden om Odiel niet te selecteren voor een grote ronde. Hij was ook allerm minst een modelprof. Zo vergokte hij de dag na zijn overwinning in Milaan-San Remo het prijzengeld voor zijn zege. Eén ding stond echter vast: Defraeye kon fietsen.

De Vlamingen domineerden de Tour van 1912. Het weer was afgrijselijk en in de Alpen leken de wegen bergbeken, maar de op het allerlaatste moment door Alcyon opgeroepen Defraeye vloog eroverheen en verpletterde de concurrentie. Hij kwam begeleid door zware regen en met een grote voor-sprong op Eugène Christophe, de nummer twee in het klas- sement, in Parijs aan waar hij werd opgewacht door honder-

den Belgen die even hun paraplu dichtklapten om hem toe te kunnen juichen en ter ere van hem met de Belgische vlag te zwaaien. Ook andere Vlaamse renners maakten indruk: Marcel Buysse werd vierde, het aanstormende talent Philippe Thys zesde en Jules Masselis, een amateur uit Ledegem, won de etappe naar Duinkerken.

Bij Defraeyes thuiskomst in Roeselare stonden er tienduizend mensen langs de kant van de weg. Voor het eerst in de moderne tijd was aangetoond dat een Vlaming opgewassen was tegen de Fransen en hen zelfs kon verslaan. Van zijn prijzengeld bouwde Defraeye een huis en een café met daarbij een wielersbaan. De voormalige bezorger van de borstelfabriek was toen nog maar 24. Zijn overwinning en de welstand die daaruit voortvloeide, leidden tot een grote populariteit van het wielrennen in Vlaanderen, want behalve dat de sport de volksaard belichaamde, bleek het ook een middel om aan de armoede te kunnen ontsnappen.

Voor Karel Van Wijnendaele, wielersjournalist in de dop en bovendien een fervent Vlaamse patriot, had de overwinning van Odier Defraeye niet op een beter moment kunnen komen. Het wielrennen nam een enorme vlucht in België: het aantal licentiehouders steeg in korte tijd van een paar honderd naar vierduizend. Overall in het land werden wielersbanen aangelegd. Toen hij deze ontwikkeling waarnam, concludeerde de Brusselse uitgever August De Maeght dat er een markt was voor een Nederlandstalige sportkrant. Hij gaf zijn uitgave de titel *Sportwereld* mee en een van de eerste journalisten die hij aantrok, was Van Wijnendaele, die inmiddels had bewezen een veel begenadigder wielersjournalist dan coureur te zijn.

Sportwereld was van meet af aan een succes en verhoogde zijn verschijningsfrequentie al snel van twee keer per week naar dagelijks. De onvermoeibare Van Wijnendaele klom binnen vier maanden op tot hoofdredacteur. Meteen vanaf

zijn lancering ging de publicatie over meer dan sport. Het blad sprak in zijn beginselverklaring de ambitie uit om een ‘wereld van gedachten’ te brengen ‘ter bevordering van de verstandelijke ontwikkeling van ons volk’. *Sportwereld* was in alledaagser Vlaams geschreven dan het merendeel van zijn concurrenten en zijn reportages waren, hoewel conform de mode van die tijd bombastisch, doorspekt met West-Vlaams dialect. Indertijd bediende elke overheidsinstelling in België zich hoofdzakelijk of zelfs exclusief van het Frans. Dit gold ook voor de Belgische wielervederatie. Het doel van *Sportwereld* was om hier voorgoed verandering in te brengen. Het was een heel gevecht, maar na tien jaar ging de bond overstag en werd hij tweetalig. Van Wijnendaele en *Sportwereld* stelden zich niet tevreden hiermee, maar wilden ook bewerkstelligen dat de colleges aan de Gentse universiteit voortaan in het Nederlands in plaats van het Frans werden gegeven. Het blad introduceerde ook een literatuurpagina waarop recent door Vlamingen in het Nederlands geschreven romans, dichtbundels en toneelstukken werden besproken en aangeprezen, wat in een gemiddeld sportblad een vreemd verschijnsel zou zijn. Over het algemeen heeft zo’n publicatie toch vooral aandacht voor knieblessures en welke versnellingen een wielrenner trapt en heel weinig voor neoromantische poëzie.

In de ogen van Van Wijnendaele was sport echter niet louter tijdverdrijf, maar ook een middel om politieke veranderingen te realiseren. De taal was het belangrijkste daarbij. Een beroemde uitspraak van George Bernard Shaw luidt dat telkens wanneer een Engelsman zijn mond opentrekt een andere Engelsman hem daarom veracht. Vergelijkbaar hiermee zal alles wat ik te berde breng over het Vlaams kunnen rekenen op tegenspraak. Zo weet ik dat wanneer ik zeg dat het Vlaams een dialect van het Nederlands is, sommige Vlamingen geïrriteerd zullen reageren met: ‘Wij spreken Neder-

lands. Ze zeggen alleen maar dat het een dialect is om ons te kleineren.' En met 'ze' worden dan nog altijd de Franstaligen bedoeld.

Andere volkeren vinden deze uitspraak misschien van paranoia getuigen, maar die komt voort uit de in de negentiende eeuw door de overheid gevoerde taalpolitiek, evenals de soms graag naar voren gebrachte mening dat de Vlamingen een onderdrukt volk zijn. Maar zoals de landen van het Britse Rijk cricket aanwendden om te laten blijken dat ze klaar waren voor het recht op zelfbeschikking, zo zag Karel Van Wijnendaele het wielrennen als een middel om sociale rechtvaardigheid te verwezenlijken. De enorme populariteit die Odiel Defraeye na zijn eindoverwinning in de Tour de France genoot, verleidde de journalist tot een beslissing die naar zijn idee niet alleen de status van zijn geliefde Vlaanderen zou verhogen, maar ook de verkoopcijfers van *Sportwereld*. België had sinds 1892 met Luik-Bastenaken-Luik ('La Doyenne') een grote koers, maar die vond plaats in Wallonië. Vlaanderen kende alleen de Scheldeprijs, een weinig opzienbarende wedstrijd die sinds 1907 werd verreden in de directe omgeving van Antwerpen. Van Wijnendaele wilde een eind maken aan deze situatie door een Ronde van Vlaanderen op te zetten, een koers die, in de woorden van *Sportwereld*, voortkwam 'uit het Vlaamse volk en de Vlaamse bodem'. Henri Desgrange en zijn uitgave *L'Auto* hadden de Ronde van Frankrijk van de grond gekregen en de Ronde van Italië was een bedenksel van *La Gazzetta dello Sport*. Dit model werkte kennelijk.

De eerste Ronde van Vlaanderen werd verreden in mei 1913. Op de Korenmarkt in Gent stonden 37 renners aan de start. Via Sint-Niklaas, Aalst, Oudenaarde, Ieper, Kortrijk, Veurne, Oostende, Roeselare en Brugge ging het terug naar Gent met de finish op de velodroom van Mariakerke. Van Wijnendaele zou later beweren dat de wedstrijd 370 kilome-

ter lang was geweest, maar waarschijnlijk lag dit eerder in de buurt van de 320. Zeker was wel dat de Ronde het merendeel van de belangrijke steden in Oost- en West-Vlaanderen had aangedaan en dat via wegen waarvan de kwaliteit varieerde tussen slecht en nagenoeg onbegaanbaar: van kasseiwegen vol spleten zo groot als de grijns van een dorpsgek en sintelpaden nauwelijks breed genoeg voor een kruiwagen tot aan paden omwoeld door koeien die twee keer per dag de gang naar de melkstal maakten en weer terug. De route werd dusdanig gevaarlijk geacht dat de Franse ploegen hun Belgische coureurs een startverbod oplegden.

De eerste winnaar was Pol Deman, fietshandelaar in het bij Menen gelegen Rekkem (West-Vlaanderen). Deman gold toen al als volksheld omdat hij de Tour de France van 1911 had gereden op een fiets gemonteerd uit onderdelen die collega-fietshandelaars hem hadden geschonken (hij moest nog wel in zijn eigen banden voorzien). Voor de Ronde hoefde Deman geen rijwiel in elkaar te zetten, maar toch kostte het hem ruim twaalf uur waarin hij helemaal door elkaar werd geschud om de wedstrijd te voltooien. Zijn inspanningen waren echter de moeite waard geweest: voor de winst werd hij beloond met een bedrag hoger dan wat een gemiddelde Vlaming in een jaar bij elkaar schraapte. Helaas was het ook meer dan *Sportwereld* zich kon veroorloven want Van Wijnendaele bleek zich fors misrekend te hebben. De wedstrijd leidde niet tot de hausse aan nieuwe lezers waarop hij had gehoopt en voor de ontknoping op de wielersbaan van Mariakerke waren nauwelijks kaartjes verkocht. Er hadden tienduizenden toeschouwers langs de wegen gestaan, dus de belangstelling was groot genoeg, maar waarom zou je betalen voor iets wat je ook gratis kon zien? Van Wijnendaele liet zich hierdoor echter niet afschrikken, zette zijn plan door en verplaatste de finish van de editie van 1914 naar de wielersbaan van Evergem.